

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juli 1914 kl. 4 e. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående ändring i det uti gällande förordning
angående eldfarliga oljor m. m. upptagna stadgande om
vilka oljor skola räknas till eldfarliga.*

Med hänvisning till motiveringen i motion nr 254 i andra kammaren vid 1914 års första lagtima riksdag har herr Röing i en inom andra kammaren väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 30, hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådan ändring i Kungl Maj:ts nådiga förordning angående eldfarliga oljor m. m., att den nuvarande bestämmelsen om eldfarlighetsgränsen ändras så, att denna gräns från + 40 grader C nedsättes till + 26 grader C och att i övrigt må vidtagas de ändringar i förordningen, som till följd härav kunna anses påkallade.

Åberopade motion nr 254, väckt av dåvarande ledamoten av andra kammaren herr Starbäck och herr Sundström, var — med utlämnande av slutyrkandet, som är enahanda med det nu i motionen nr 30 framställda — av följande lydelse:

»Det av kungl. kommerskollegium avgivna förslag till ny förordning angående eldfarliga oljor innehåller såsom sitt huvudstadgande bestämmandet av den övre eldfarlighetsgränsen eller den s. k. flammingspunkten till + 55 grader Celsius. Detta stadgande, som står i överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i det av särskilda sakkunnige inom civildepartementet utarbetade förslag innebär en högst väsentlig skärpning av gällande lag, vilken såsom bekant fixerar flammingspunkten till + 40 grader Celsius. Den föreslagna förändringen kommer framför allt att drabba våra vanligaste, i handeln förekommande lysoljor, vilkas flammings-temperatur befinner sig något över + 40 grader Celsius, i det dessa

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 13 saml. 3 avd. 5 häft. (Nr 6.) 1

bliva omgärdade med de för eldfarliga oljor av andra klassen gällande restriktionsbestämmelser. Ett försvärande av handeln med dessa oljor med därav följande prisstegring av varan blir den naturliga följden av en dylik lagstiftning. Inför dessa allvarliga ekonomiska konsekvenser, vilkas natur i det följande närmare skall beröras, ville det synas, som om lagstiftaren endast på grund av tvingande skäl kunnat ifrågasätta ett stadgande av ovannämnt innehåll. En granskning av dessa skäl skall giva vid handen, huruvida detta verkligen varit fallit.

Såsom främsta motiv till en skärpt lagstiftning rörande ifrågasvarande ämne, har åberopats det förhållande, att nuvarande bestämmelser ej skulle skänka ett tillräckligt skydd mot eldfara. Framställningar till Kungl. Maj:t gjordes på 1880-talet av dels de till Svenska tarifföreningen hörande inländska och i Sverige arbetande utländska brandförsäkringsbolag och dels Städernas allmänna brandstodsbolag, att samtliga från mineralriket sig härledande lysoljor med hänsyn till den allmänna säkerheten måtte hänföras till eldfarliga oljor. I en skrivelse, som åtskilliga under Standard Oil-trusten sorterande oljeintressenter år 1898 avlät till Konungen, framhålles bland de skäl, som tala för önskvärdheten av lagändring i ovan antydd riktning, den med det okontrollerade handhavandet av lysoljor med högre flampunkt förenade eldfara. I samma riktning uttalade sig ånyo försäkringsbolagen i skrivelse till Konungen år 1902. Några verkliga bevis för att en dylik eldfara under för handen varande förhållanden existerar har i dessa skrivelser ej förebragts. I helt allmänna ordalag har talats om, att ifrågasvarande oljor praktiskt sett vore lika eldfarliga som de under förordningen hänförliga, att den omständigheten, att förstnämnda oljor fölle utanför författningen, »naturligtvis icke utesluter denna fotogens eldfarlighet och ingalunda framkallar ett berättigande för densamma att utan vidare få i handeln handhavas såsom vilken annan ofarlig vara som helst och sålunda få magasineras huru och varest det kan falla sig bekvämast för den förste bäste, som kan finna med sin fördel överensstämmande att därmed driva handel i större skala». Däremot har man ej kunnat påvisa några fall, då olja av ifrågasvarande slag verkligen åstadkommit någon eldsolycka.

Under den tidrymd av 15 till 20 år, som Water White-fotogenen varit i bruk i vårt land, och varunder konsumtionen därav enligt beräkning belöpt sig till omkring 6,000,000 fat, har veterligen densamma icke framkallat några olyckor. I detta sammanhang må även hänvisas till den statistik över av lysoljor och andra eldfarliga oljor under åren 1876—1906 föranledda eldsvådor, som finnes bilagd det av de sakkunniga utarbetade betänkanudet. Nämnda statistik visar, att under sagda period ingen eldsolycka förekommit i lysoljelager, att i större förråd

några eldsvådor uppstått, men i så fall på grund av olja av första klass eldfarlighet (gasoljor), att vid handeln med lysoljor, i mindre förråd och enskilt, de eldsvådor, som förekommit, väsentligen föranletts av oförsiktigt handhavande med oljor av 1:sta klass, att vid forsling sjöledes det till ett antal av 5 uppgående olyckshändelser samtliga vållats av olja av 1:sta klass, att vid forsling landvägen veterligen ingen olycka inträffat, samt att de olyckor, som vållats av eldfarliga oljor vid dess användning i det dagliga livet och som äro av den art, att de kunna nås av lagstiftningen, uppgå till ett antal av 177, vilken siffra likväl jämväl omfattar av 1:sta klassens oljor framkallade eldsolyckor. Sakkunnige Cronqvist som anfört nämnda statistik tillägger: »Anförda gynnsamma resultat med hänsyn till lysoljors tillverkning, förvaring, magasinering, handel och forsling äro väsentligen beroende av de större brandförsäkringsbolagens åtgärd att bedöma *samtliga* lysoljor såsom eldfarliga, även om flammingspunkten är över 40 grader, vilket är tillfället med mer än hälften av landets konsumtion av sådana oljor».

Sålunda: en av de sakkunnige, som (sid. 26 i betänkandet) funnit, att de i ovan refererade skrivelser påpekade missförhållanden till den grad ådagalagt nödvändigheten av en skärpt lagstiftning, »att några ytterligare skäl icke torde behöva därför anföras», nödgas själv erkänna, att statistiken beträffande eldsolyckor är gynnsam.

Det skäl till nämnda gynnsamma resultat han i sammanhang därmed anför är naturligen också värt allt beaktande. Tarifföreningen stadgar i sina försäkringsvillkor, att angående samtliga från mineralriket sig härledande lys- och motoroljor, som ej tillhöra 1:sta klassens eldfarliga oljor, de i kungl. färordningen angående dylika oljor intagna bestämmelser beträffande andra klassens eldfarliga vätskor noggrannt skola tillämpas. En dylik försäkringsbolagens åtgärd är naturligen i hög grad ägnad att minska den eldfara, som de utanför förordningen fallande oljorna skulle kunna tänkas medföra. Likartade bestämmelser finnas intagna i en del nyare för städerna gällande brandordningar, exempelvis Norrköpings. Dessa förhållanden peka uppenbarligen därhän, att en skärpt lagstiftning ur eldfaresynpunkt är obehövlig, då eldfaran neutraliseras genom andra faktorer. Det är en oriktig argumentering att säga, att brandförsäkringsbolagen genom sina nämnda bestämmelser gått lagstiftningen i förväg och för densamma angivit behovet av strängare bestämmelser. Det riktiga förhållandet är, att bolagen i stället gjort en skärpt lagstiftning obehövlig.

Beträffande frågan om eldfaran, må redan nu dessutom hänvisas till bilagda sakkunnigeutlåtande.

Klart synes framgå av ovanstående, att hänvisningen till eldfaran icke är grundad på reala skäl.

På rent formell grund vilar ett annat såväl av de sakkunnige som av kommerskollegium åberopat förhållande. Man har framhållit, att den sänkning av flampunkten, som skedde år 1885 från förut stipulerade 80° enligt Hummels prov till 40° Abels test, ej är betingad av saktliga skäl. Syftet hade nämligen endast varit att i stället för Hummels metod införa den Abelska för bestämmande av eldfarlighetsgränsen. 80° enligt Hummel motsvarade emellertid 52° enligt Abel. Att man ej valde sistnämnda temperatur såsom lagstadgad flammingspunkt utan i stället den nu fixerade eller 40°, skulle ha berott därpå, att utförandet av Abelska provet med oljor av högre flammingspunkt än 40° varit förenat med vissa experimentella svårigheter. »Denna sänkning», säger kungl. kollegium, »ansågs icke vara av någon egentlig betydelse, då enligt dåvarande erfarenhet endast vissa slag av maskin- eller smörjoljor samt vissa hartsoljor härigenom skulle ställas utom förordningens verkningsområde». Då emellertid sedermera — så är gången av kollegii motivering — lysoljesorter i större mängd med flammingspunkten över 40° började införas i landet, framstod räckvidden av den skedda sänkningen. Då härjämte den Abelska metoden fullkomnats, så att den även med fördel kunde användas även för vätskor med högre flampunkt än 40°, vore allt skäl att återgå till ungefärligen den gräns, som var lagstadgad före 1885.

Häremot kan till en början invändas, att det alltid torde vara förenat med svårighet att bedöma vad lagstiftaren icke skulle ha företagit, om en förutsättning förelegat, i detta fall förekomsten av lysoljor i större mängd och av högre flampunkt. För övrigt må citeras ett av de sakkunnige i deras betänkande åberopat, av professoren Klason avgivet utlåtande: »Astraloljan hade redan då^{*)} en högre flammingspunkt än 40° och man borde sålunda redan då vetat, att en del lysoljor ej kommo att lyda under författningen.» Men även om ofullkomligheten i den Abelska metoden varit huvudorsaken till den 1885 skedda sänkningen, erbjuder dock fullkommandet av nämnda metod intet sakskäl för ett återgående till den ursprungligen gällande högre flammingspunkten. Detta är ju dock detsamma som att låta det tekniska instrumentet bliva till lagstiftare i stället för att blott och bart vara tjänare åt de syftemål en lagstiftning byggd på realskäl vill vinna.

*) D. v. s. vid tiden för ifrågavarande lagändring.

Såsom en omständighet, påkallande lagändring i föreslagen riktning, har vidare framhållits svårigheten för ordningsmakten att under nuvarande förhållanden utöva en effektiv kontroll över de i rörelsen förekommande lysoljorna, då vissa av dessa ej fölle under förordningen och konstaterandet av deras egenskap av eldfarlig måste föregås av en undersökning av tekniskt bildad person. Tack vare sin yttre likhet med nu utanför förordningen fallande oljor, kunde härigenom oljor, som vore eldfarliga jämväl i lagens mening, ofta undgå kontroll från myndigheternas sida.

Härpå må svaras, att erfarenheten fullväl visar, att åklagaren inför utsikten att vinna den honom tillkommande andel i böter och värdet av förbrutet dömt gods icke plägar göra sig någon möda ospard att utöva sin beslagsmakt, tvärtom går åklagaren i sitt nit ofta för långt och beslaglägger oljor, som enligt förordningen ej äro eldfarliga. Att innehavare av oljeförråd härigenom komma att utsättas för kännbara obehag, är nog så sant, men det synes dock, som om en lagstiftning, som vill borttaga möjligheten av sådana »misstag», skjuter över målet, då den såsom botemedel tillgriper en så vittomfattande åtgärd, som att genom flammingspunktens höjande likställa alla lysoljor. Detta har även framhållits i den underdåniga skrivelse, som Sveriges allmänna handelsförening avlät till Kungl. Maj:t den 11 mars 1909 med anledning av det av de sakkunniga framlagda betänkandet.

Slutligen har åberopats ekonomiska skäl för den föreslagna skärpningen i förordningens bestämmelser. Kommerskollegium anför sålunda i sitt betänkande, att »från österrikiska och rumäniska affärskretsar framställs enträgna erinringar, under anförande »att denna svenska förordning — — — också från affärssynpunkt ställt den amerikanska varan i en oförtjänt gynnad ställning». En lagstiftning, som hänför den amerikanska lysoljan med flammingspunkt över 40° till samma kategori som de österrikiska och rumäniska oljorna, vilka på grund av sin lägre flampunkt för närvarande falla under gällande förordning, skulle, så menar man, underlätta konkurrensen för de senare. Genom den stegring i priset å den amerikanska fotogenen, som bleve en följd av flammningstemperaturens höjande, skulle allmänheten nödgas använda den billigare österrikiska och rumäniska fotogenen.

Häremot må anmärkas, att sistnämnda oljor till följd av sin beskaffenhet ej äro konkurrensdugliga i förhållande till den amerikanska fotogenen. De lämpa sig nämligen ej till belysningsändamål; deras huvudsakliga användning är att tjäna som drivkraft till motorer och

dyligt. Sveriges allmänna handelsförening framhåller också i sin förut omnämnda skrivelse, att allmänheten, som vant sig vid det bättre lyset, sannolikt allt framgent trots prisförhöjning skall fortfara därmed.

De skäl, varpå man velat grunda nödvändigheten av flammings-temperaturens höjande, torde sålunda långt ifrån att vara tvingande rent av kunna betecknas såsom fullständigt ohållbara. Deras berättigande faller än mer inför de vådliga ekonomiska konsekvenser, som den föreslagna förordningen är ägnad att föra med sig. Mot en skärpt lagstiftning hava i skrivelser till Kungl. Maj:t kraftiga invändningar rests, framför allt av Sveriges allmänna handelsförening, Sveriges minuthandlares riksförbund (räknande 6,000 medlemmar) samt av direktören Per Hedly med instämmande av 36 samslutningar av minuthandlare. Med anledning av dessa invändningar säger kommerskollegium i sitt betänkande: »Ehuru de skäl, som anförts mot den av de sakkunniga föreslagna höjningen av flammningstemperaturen, äro mycket vägande och ett fastställande av densamma ovedersägligen kommer att medföra, att särskilt med hänsyn till att den amerikanska fotogeneru nu komme att falla under förordningens bestämmelser icke oväsentliga förändringar måste vidtagas med avseende å många nu förefintliga handelslokaler och upplag, har kollegium icke ansett sig böra föreslå någon ändring i de sakkunniges förslag». Och på annat ställe i betänkandet heter det: »att utsträckningen av förordningens bestämmelse till att omfatta ett större antal av de i handeln förekommande oljorna torde komma att medföra icke oväsentliga förändringar för dem, som använda eller driva handel med sådana oljor med avseende på oljornas förvaring och distribuering». Kollegium har sålunda i själva verket uttryckligen givit ett vidsträckt erkännande åt de mot förslaget framställda betänkligheterna. Det är vid sådant förhållande ägnat väcka förvåning, att kollegium ändock velat skänka detsamma sitt bifall.

Vilka äro då de olägenheter, vilka en lagstiftning såsom den föreslagna kommer att medföra? Det fall, varom här är fråga, gäller den över hela vårt land såsom en nödvändighetsvara brukade amerikanska lysoljan av högre kvalitet, den s. k. Water White. Genom restriktiva bestämmelser vill man nu reglera handeln därmed. Restriktionerna komma att i form av olika bestämmelser drabba handeln med varan i alla dess olika stadier, såväl importen som gross- och minuthandeln, varjämte allmänheten i sitt handhavande av varan blir underkastad vissa tvångsbestämmelser, dessa dock måhända av mindre betydelse. Alla de kostnader, som ett iakttagande av lagens bestämmelser kommer att medföra, sålunda ökade omkostnader för förvaring och transport, tids-

utdräkt i anledning av myndigheters hörande o. s. v., komma med nödvändighet att läggas på varan i form av ökade priser. Då denna med full rätt kan betecknas såsom en nödvändighetsvara, kommer konsumtionen ej att minskas, utan allmänheten kommer i full omfattning få bära de stegrade priserna. Vad detta betyder för vårt folk med hänsyn till den ofantliga fotogenförbrukningen i landet är lätt att inse. Såsom en axiomatisk sats kan sålunda fastslås, tills vidare alldeles med frånseende av de inom oljehandeln i vårt land rådande egendomligheterna, att en lag av ifrågavarande innebörd kommer att medföra ökade fotogenpriser och därmed ökade levnadsomkostnader i allmänhet. Man kan emellertid gå än längre, fortfarande från helt allmän synpunkt. Återförsäljaren nödgas för vidmakthållande av sin rörelse kämpa med ökade svårigheter och äger måhända ej det kapital, som därför erfordras. Likaså den mindre konkurrenskraftige importören. Utvecklingen komme att tendera till ett försvårande av den allmänna konkurrensen och ett koncentrerande av handeln på den kraftigast utrustade konkurrenten. Följden härav blev ytterligare prisstegring.

Dithän kunde man tänka sig utvecklingen tendera redan under normala förhållanden, men hur tydligt framträda ej dessa perspektiv, om man tager i betraktande de egendomligheter, som äro rådande inom oljehandeln i vårt land. Här hotar ju redan den mäktiga Standard Oil-trusten att slå under sig all fotogenhandel. Det är exempelvis välbekant, hurusom trusten genom otillbörligt hårda kontrakt tvingat detaljhandlare att rekvirera all sitt oljebehov från trusten och vid kontraktsbrott fäst de allra strängaste påföljder; hurusom densamma, där den är allena rådande, skruvat upp priserna till oskälighöjd. Redan genom sin maktställning i allmänhet kan trusten i helt annan grad än sina konkurrenter möta svårigheter, som ligga i en skärpt lagstiftning. Härtill kommer det viktiga förhållandet, att Standard Oil redan i närvarande stund äger det försteget framför sina konkurrenter att vara utrustad med sådana anordningar, som de senare på grund av en skärpt lagstiftning först härefter skulle nödgas vidtaga. Där dessa skulle nödgas utföra dyrbara upplags anordningar, är Standard Oil redan försedd med sådana. Återförsäljaren, som å sin sida ej fritt skulle kunna upplägga förråd, bleve hänvisad att fylla sitt behov av trustens upplag. Den av trusten oavhängige och hittills med densamma med framgång konkurrerande mindre importören, som försett återförsäljaren med ifrågavarande olja, nödgas upphöra med sin rörelse. Standard Oil behärskar därefter marknaden fullständigt.

Klart har Sveriges minuthandlares riksförbund i skrivelse till Konungen den 15 augusti 1913 belyst hithörande förhållanden: »Med gällande lag har återförsäljaren kunnat upplägga lager för hela säsongen — något som ock varit nödvändigt inom de flesta provinser med hänsyn till tvånget för därvarande detaljhandelsidkare att begagna sig av sjökommunikationer; anlitaandet av andra transportmedel skulle föranleda ökade fraktkostnader, d. v. s. förhöjda detaljpris.» Lagförslaget skulle medföra ökade kostnader för detaljhandlarna och, fortsätter riksförbundet, »lägges härtill det faktum, att en världsbekant producent inom petroleumbranchen genom sina representanter här i landet är rustad med för upplag å mera centrala orter över hela landet erforderliga anstalter i en omfattning, som ställer alla av densamma oavhängiga importörer utom tävlan, och att sålunda detaljhandelsidkare från dylika upplag kunna efter hand under säsongen hemtaga smärre partier i mån av behov och därigenom undgå att anlägga förråd eller upplag, är det uppenbart, att, om kommerskollegii förslag blir lag, den detaljköpsman, som även därefter på en gång i upplag eller förråd upplägger lager för hela belysnings säsongen, ej kan konkurrera med dem, som på anført sätt fyller sitt lysoljebehov från ifrågavarande producent. Tvärtom, helt visst skulle inom kort alla återförsäljare i minut tvingas att uteslutande anlita denna sin inköpskälla, och konsekvenserna därav, särskilt för konsumenternas vidkommande, förmenas vara självfallna.

Att Standard Oil själv anser sig betjänt med en lagstiftning som den föreslagna, framgår tydligt på flera sätt. Det är förut omnämnt, hurusom åtskilliga oljebolag, samtliga representanter för ifrågavarande trust, hos statsmakterna framhållit behovet av en sådan lag, därvid de pekat på en förefintlig eldfara. Deras intresse för den allmänna säkerheten torde emellertid få anses vara mindre än det ekonomiska intresse, som tydligen framträder i de ord, varmed de till sist vilja motivera behovet av en skärpt lagstiftning: »Ovan påvisade förhållanden ställa dessutom dem, som i enlighet med författningens anda — som avser tryggande av liv och egendom — hava inrättat sina upplag, i en ofördelaktig, ja, kanske rent utav ohållbar pekuniär ställning i förhållande till dem, som med rent eluderande av denna författningens anda begagna sig till sin fördel av dess bristfälligheter». Standard Oil representanter ha sedermera i skrivelser till Konungen uttryckt sitt gillande av kommerskollegii förslag.

Med det anförda för ögonen torde klart inses halten av påståendet, att en lagstiftning som den föreslagna skulle »drabba alla lika».

Man har emellertid invänt, att, om förordningen i det avseendet medförde en skärpning, att hittills såsom icke eldfarliga bedömda oljor komma att falla under förordningen, densamma likväl genom sina lindrade föreskrifter om upplag, förråd och handel av hithörande varor beredde en motsvarande lättnad. Till en början må då sägas, att en lindring ju endast kan sägas komma sådana oljor till del, som enligt hittills gällande lag varit eldfarliga. Kvar står naturligen alltid såsom en skärpning, att vad som hittills fått fritt och okontrollerat passera i handeln numera omgärdas med vissa, låt vara mer eller mindre stränga restriktionsbestämmelser. I korthet må redogöras för det huvudsakliga av dessa bestämmelser, i den mån de röra eldfarliga oljor av 2:dra klass, vartill ifrågavarande fotogen jämlikt förslaget bliver att hänföra.

Man har särskilt pekat på de lindringar, som bestå däruti, att högsta tillåtna myckenheten av innehav utökats och formaliteterna förenklats. Sålunda har den myckenhet, som handlande endast efter anmälan hos Konungens befallningshavande (eller därmed likställda stadsmyndigheter) äger inneha i särskild för ändamålet inrättad handelslokal ökats från 2,047 till 3,000 kg. Med eller utan sammanhang med handel äger envar likaledes blott efter anmälan upplägga mindre eller större förråd uppgående till 1,500 respektive 10,000 kg., medan för närvarande för innehav av förråd av högst 1,030 kg. ävensom av större förråd till 4,084 kg. i sammanhang med handel fördras särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande. Hållande av upplag är enligt förslaget liksom hittills beroende av tillstånd av Konungens befallningshavande, varemot högsta tillåtna kvantiteten för mindre upplag ökats. Som ett förenklat förvaringssätt nämnes i förslaget, att såväl förråd som upplag må kunna i kärll uppläggas på marken på en med stängsel inhägnad lagerplats.

Granskar man något dessa bestämmelser, torde väl få medgivas, att anspråken på högsta myckenheten i enskilt förråd i de flesta fall torde vara tillgodosedda med maximikvantum 10,000 kg. Men dessa få dock ej förvaras på godtyckligt sätt. För lägenhet, inrymmande förråd, är föreskriven en kostsam inredning och i allt fall må förrådsplatsen ej tagas i användning förrän på därom gjord ansökning vederbörande polismyndighet efter föregående på sökandes bekostnad förrättad besiktning därtill meddelat tillstånd. Häri ligger naturligen ett påtagligt onus i förhållande till nuvarande tillstånd. Förutom direkta kostnader, som det nya systemet är ägnat medföra, kunna naturligen betungande olägenheter vållas exempelvis därigenom, att myndigheterna

ej äro till hands då de behövas. Huru ofta kan ej en förrådsplats behöva tagas i anspråk, innan besiktning och dylikt föregått. Än mer påtagligt visa sig förslaget bestämmler beträffande upplag betungande. Här fordras en vidlyftig procedur hos Konungens befallningshavande, som endast inom de av förordningen uppdragna gränser äger meddela tillstånd. Såsom en restriktion beträffande upplag kan exempelvis nämnas det stadgade minsta avståndet från annans egendom.

Emot de invändningar, som rests mot förslaget, har slutligen åberopats det förhållande, att assurancesbolagen i sina försäkringsvillkor likställt icke eldfarliga lysoljor med oljor tillhörande 2:dra klassen. Häri genom, säger man, ha assurancesbolagen i vidsträckt omfattning redan bringat till praktisk tillämpning, vad som nu bör fastslås i lag. Någon betungande nyhet innebure sålunda ej den ifrågasatta lagstiftningen. Häremot må till en början den invändningen göras: *ett* är att vid underlåtenhet att iakttaga brandförsäkringsbolagens bestämmelser utsätta sig för risken att ej utfå assurancesumman, *ett annat* att av offentliga myndigheter hindras i sin fria näring och underkastas lagens straffbestämmelser. Vidare torde inses möjligheten av ett förhandlande i det enskilda fallet med en sådan privat anstalt som ett försäkringsbolag samt försäkringsbestämmlernas större anpassningsförmåga efter praktiska förhållanden än en en gång fastställd lag. För övrigt kan hänvisas till ett område av stadganden, som ej äga någon motsvarighet i de av assurancesbolagen fastslagna försäkringsvillkoren, nämligen stadgandena rörande transport. Förordningens bestämmelser i detta avseende innebära betydande inskränkningar i varans rörelsefrihet; man tänke på formaliteterna vid in- och avlastning, hamnmyndigheters hörande och så vidare med därav ofta vållad dyrbar tidsutdräkt.

Önsknningar beträffande lagstiftningen å hithörande område ha framställts, gående i motsatt riktning mot den i lagförslaget anvisade, nämligen för ett sänkande av flammningstemperaturen. Uttalanden i denna riktning ha med anledning av de framkomna förslagen gjorts från af-färsmän i hela landet, nämligen från Sveriges minuthandlares riksförbund samt från ovannämnde Hedly i ett flertal skrivelser, varuti instämmanden gjorts från sammanslutningar av minuthandlare och från representanter för industrien.

En sänkning av flammingspunkten är motiverad av den alltmer ökade förbrukningen av oljor med flammingspunkt under 40°. Dessa oljor, företrädesvis av österrikiskt och rumäniskt ursprung, användas

nämligen såsom drivkraft för motorer av allehanda slag, den ryska oljan, som jämväl är hithörande, användes för luxlampor. I den mån motorerna vinna ökad utbredning såväl i lantbrukets som i fiskets tjänst framstår alltmer den för drivkraftens åstadkommande behövlige oljan såsom en nödvändighetsvara. Det har uppgivits, att i Göteborgs-distriktet finnas 1,500 fiskemotorbåtar, på vilka komma en årlig förbrukning av 150,000 fat petroleum. Det gäller här dessutom en nödvändighetsvara för en fattig befolkning. Genom en sänkning av flammingspunkten skulle nu de för ifrågavarande oljor gällande restriktioner samt därmed direkt föranledda kostnaderna bortfalla, varjämte priset å varan sjönke.

Huru långt flammingspunkten ur förevarande hänsyn bör sänkas, är beroende på flammingsstemperaturen hos de här ifrågakommande oljorna. Då somliga av dessa flamma redan vid en temperatur av något under 30°, är gränsen härmed av sig själv angiven.

Till vilken flammingsgrad man utan risk för eldfara skulle kunna nedgå framgår tydligast av närslutna sakkunnigutlåtande.

Erkännas må, att kommerskollegii förslag i någon mån gör rättvisa åt de behov, som äro föranledda av ökad förbrukning av nu ifrågavarande oljor. Särskilt med hänsyn till dessa behov är det som förslaget betydligt ökat högsta tillåtna myckenhet av olja, som får innehavas i förråd. I detta hänseende är att anteckna en verklig lindring mot nu rådande förhållanden. Å andra sidan kan såsom en införd skärpning anföras stadgandet: att i hamn, där ständig tullbevakning ej finnes (och där beträffande lossning och uppläggning för närvarande inga bestämmelser finnas) Konungens befallningshavande vid förekommande behov utser plats, där ifrågavarande olja efter lossning må uppläggas, samt i övrigt lämnar de föreskrifter, som för sådant upplag från säkerhetssynpunkt kunna synas påkallade.

Ovanstående utredning har visat önskvärdheten, att lagstiftningen angående eldfarliga oljor måtte, mer än som skett i hittills framkomna förslag, taga hänsyn till de viktigaste i samfärdseln förekommande oljornas egenskap som nödvändighetsvara samt endast i den mån sådant är för den allmänna säkerheten *verkligen* av behovet påkallat lägga restriktioner på handeln därmed och förbrukningen därav. I sådant avseende bör lagstiftaren i stället för att stadga ett höjande av flammingspunkten taga i övervägande möjligheterna för ett sänkande av densamma.

Vi tillåta oss sålunda hemställa», etc. (lika med det nu i motionen nr 30 framställda yrkandet).

I denna motions syfte instämde sex andra av kammarens ledamöter, bland dem den nuvarande motionären berr Röing.

Det i sagda motion nr 254 angivna, till förmån för motionen åberopade sakkunnigutlåtandet, tryckt såsom bilaga till motionen, var av följande lydelse:

»Med anledning av en av herr grosshandlare P. Hedly, härstädes, framställd begäran om ett uttalande beträffande frågan om vid vilken flampunkt en lys- eller brännolja (flytande kolväte) bör ur lagstiftningssynpunkt betecknas såsom eldfarlig får jag anföra följande.

På grund av den stora betydelsen för allmänheten av att lys- och brännoljor må vara lätt tillgängliga och utan att fördyras genom onödiga restriktioner bör lagstiftningen som en ledande princip hava för ögonen att icke utan trängande skäl skärpa hittillsvarande bestämmelser utan tvärtom, för så vitt det kan befinnas möjligt, söka lindra dessa.

Enligt nuvarande bestämmelser sättes gränsen mellan eldfarliga och icke eldfarliga oljor, i vad det beträffar oljor av nämnda slag, vid en flampunkt av 40° C. uti Abel-Penskys provningsapparat. Några faktiska olägenheter eller faror, som skulle kunna härledas från att denna år 1885 stipulerade flampunkt varit satt för låg, hava mig veterligen icke ådagalagts, ehuru sedan åtminstone halftannat decennium till vårt land införts och förbrukats mycket stora mängder lys- och brännoljor med högre flampunkt och sålunda fallande utom lagens bestämmelser. Någon höjning av flampunkten torde sålunda icke vara av behovet påkallad. Bör någon lagändring vidtagas, återstå då att skärskåda möjligheterna för en eventuell sänkning, vilket endast skulle vara en fortsättning av den år 1885 beträdda vägen.

Enligt 1875 års förordning sattes gränsen vid 80° C. vid provning i öppet kärl enligt Hummel. På grund av de ojämna, delvis osäkra, resultat denna provning i öppet kärl visade sig giva, övergick man år 1885 till provning i slutet kärl enligt Abel-Pensky, då den nuvarande gränsen, 40° C., blev lagstadgad. Detta innebar en avsevärd lindring, ty mot 80° C. enligt Hummel svara icke 40° C utan 52° C. enligt Abel-Pensky. Motiven för denna lindring må hava varit vilka som helst, faktum är att någon verklig olägenhet eller fara har den icke visat sig medföra.

Av en av de kommitterade för ett nytt lagförslag har yttrats: »Givet är att varje avtagande av temperatur — — — i en dylik fråga blir mer eller mindre konventionellt och ej kan göra anspråk på absolut riktighet, möjligen behöver det efter omständigheterna jämkas» (A. W. Cronquist i Teknisk tidskrift avd. för kemi och bergsvetenskap 1908, sid. 158). Vid ett studium av olika länders lagstiftning beträffande flampunkten i fråga skall man ock finna, att någon generell, på vetenskapliga, resp. tekniska, grunder fotad princip icke förefinns, även om man i de europeiska staterna nästan överallt enat sig om det Abelska provet. Ej ens den nära till hands liggande synpunkten att större stränghet skulle råda i länder med varmare klimat kan spåras. Så är t. ex. flampunktsgränsen i Rumänien 23° C. utan någon klassindelning eller föreskrift för oljor över denna

flampunkt, medan t. ex. i Sverige och Schweiz finnas två klasser, för vilka givas olika bestämmelser, med resp. flampunktgränser 22° C. och 40° C. samt 23° C. och 38° C. I en del andra länder, t. ex. Norge och Danmark, saknas all begränsning uppåt o. s. v. Till och med de olika staterna emellan uti Nordamerika, petroleumindustriens ursprungsland, är lagstiftningen mycket växlande.

En gräns på 150° F. i t. ex. Illinois och Missouri motsvaras av 110° F. i Massachusetts och Pennsylvania, 120° F. i Maine och Washington (allt enligt Tagliabues tändprov) o. s. v. Flera stater såsom Florida, Texas, Mississippi, South Carolina, Virginia, Nevada och Kalifornien m. fl. sakna hithörande statslagstiftning.

I en del länder äro statslagarna inriktade på långt i detalj gående bestämmelser, medan i andra endast givas några huvudbestämmelser, som sedan få kompletteras av lokala föreskrifter.

Korteligen. homogenitet saknas, och vad beträffar flampunktgränserna synas dessa ofta vara nog så konventionella och i saknad av objektiva motiv, tillkomna i flere fall om kanske ej helt och hållet på måfå dock förestavade av andra intressen än naturvetenskapens och teknikens lagar skulle diktera.

Det är nämligen ej omöjligt att på sistnämnda basis framedducera en allmän av naturen själv given regel för eldfarligheten, och denna skulle lyda:

En olja bör anses eldfarlig vid den temperatur då den avgiver antändbara gaser eller ångor eller tillämpat på praktiken: endast den olja som vid vanlig temperatur avger antändbara gaser eller ångor är att anse såsom eldfarlig. Svagheten uti denna definition ligger i det svävande begreppet »vanlig temperatur». Man måste därmed avse den högsta, i det beträffande landet förekommande temperatur, som kan tänkas inverka på oljan, så att brännbara gaser eller ångor avgivas. Särskilt uti vårt vidsträckta land, med de i olika delar så olika temperaturförhållandena måste ett fixerande av den »vanliga temperaturen», även i sistnämnda bemärkelse, möta ej ringa svårigheter. Därom kan man dock genast vara ense, att temperaturen 40° C. är för hög att motsvara begreppet. Om sålunda härmed skäl kan anses föreligga för en flampunktssänkning, blir då nästa fråga huru långt man utan risk skulle kunna gå.

Under år 1892 bestämdes att tillsvidare beträffande fernissor och andra terpentinpreparater bestämmelserna rörande eldfarliga oljor skulle på desamma tillämpas endast i det fall att vätskan vid provning i Abels apparat vid en värmegrad av 36° C. eller därunder avgiver antändbar ånga. Detta »tillsvidare» har nu fortgått under mera än två decenniers tid utan att någon som helst olägenhet därav försports. Man kan sålunda häri finna ett gott stöd från den praktiska erfarenheten att medgiva en motsvarande sänkning även för andra eldfarliga oljor. Men man torde kunna gå ändå längre.

Ett av de första land, som antog en särskild lag för eldfarliga oljor, var England. Redan år 1862 finner man här en »Act for the sale-keeping of Petroleum», varvid under denna lag föll endast sådan petroleumprodukt, »som avgiver antändbar ånga vid lägre temperatur än 100° på Fahrenheit's termometer» (= 37,75° C.). Detaljerade bestämmelser för provningen gavs år 1868, enligt vilka denna skulle ske i öppet kärl på närmare angivet sätt. Gränsen 100° F. bibehölls uti den år 1871 antagna, ännu i huvudsak gällande »Act for the sale-keeping of Petroleum and other substances of a like nature», och då man sedan år 1879 övergick till provning i slutet kärl enligt Abel (liksom hos oss år 1885) skedde en motsvarande sänkning av gradtalet till 73° F. (= 22,78° C.), vilket skulle korrespondera med de 100° i öppet kärl. Den engelska statens lagstiftning har

sålunda blott en flampunktsgräns, och denna är så låg som 22,78° C. eller ungefär vår nuvarande gräns mellan första och andra klassens eldfarliga oljor. Engelsmännen inklusive de vetenskapliga auktoriteterna äro kända att vara ett praktiskt folk, och ser man de eldfarliga oljornas historia i stora drag skall man finna, att det egentligen är oljorna med under några och tjugo graders flampunkt som framkallat olyckor och fara.

En god statistik, som exempelvis må anföras, üger man av de olyckor, som drabbat fartyg med petroleumaster. Listan är lång, tyvärr mycket lång och även i vårt land har man även under senare åren haft sorglig erfarenhet härav. Vi kunna erinra oss katastroferna i Ryssviken utanför Stockholm på petroleumfartygen »Louise-Adelaide» (år 1901) och »Carnegie» (år 1907). Men dessa katastrofer förorsakades, såsom vederbörlig utredning till fullo ådagalade, av oljor hänförliga till vår första klass, sålunda med en flampunkt under 22° C. och fotogenlasterna (med högre flampunkt) voro i och för sig utan skuld i olyckornas uppkomst. Och väl att märka är, att *samtliga* olyckor över hela världen, som drabbat dylika fartyg, förorsakades av eldfarlig olja hänförlig till vår första klass, *samtliga* med allenast två undantag nämligen tankångaren »Petriana» (år 1886) och ångfartyget »Lux» (år 1891). Båda dessa fall, som drabbade rysk s. k. kerosen, voro för övrigt extra ordinära, icke förorsakade av den vanliga orsaken: bildandet av antändbar ånga och dennas antändning. På »Lux» var det till ångpannerummet inläckt olja, som antändes, och på »Petriana», vars kerosen hade allenast 26° C. flampunkt, hade olja inläckt i vattenballasten och genom springor pressats till skum, som i suspenderat tillstånd i luften vid tändning hastigt förbrann (dock utan verklig explosion). Den framstående engelska petroleumspecialisten sir Boverton Redwood säger härom i ett år 1913 utgivet arbete: »Det är tillfredsställande att finna att endast i två fall den brännbara karaktären hos materialet lett till olyckor vid den marina transporten av raffinerad petroleum (fotogen). Fallen äro »Petrianas», förorsakat genom antändning av finfördelat, suspenderat skum, och »Lux» förorsakat genom antändning i ångpannerummet».

Man bör noga akta sig för att skriva olyckor som i själva verket förorsakats av mycket lättantändlig olja på raffinerad petroleum eller fotogens konto. Om sorgsfulla försök av bl. a. J. H. Heck (Redwood, Petroleum II, 179), hava visat att med oljor av sistnämnda slag ingen flambar eller explosiv atmosfär kunde erhållas, även vid frånvaro av ventilation, vid temperaturer upp till 70° F. (= 21,11° C.). Först vid temperatur betydligt över 80° F. (= 26,67° C.) och frånvaro av ventilation kunde sådan atmosfär erhållas i en del fall. Under eller t. o. m. något över en oljas flampunkt är ingen explosiv atmosfär att befara.

Vid bedömandet av den temperatur, till vilken flampunkten bör fixeras, har man vidare att taga hänsyn till att en relativt kortvarig temperaturförhöjning icke hinna genomvärma någon större mängd av den dåligt värmeledande oljan. Någon längre tid, dag och natt igenom, fortfarande hög temperatur förekommer ej i vårt land, som därvid betydligt överträffas av t. ex. England. Man borde sålunda utan risk kunna inrätta sig efter de engelska förhållandena. Detta skulle betyda, att den svenska staten uti sin lagstiftning satte den engelska petroleumagens 73° F. eller såg 23° C. såsom flampunktsgräns. Vad beträffar brandförsäkringsbolag och dylikt så komma nog dessa att i varje fall genom särskilda bestämmelser tillgodose sina intressen oberoende av statens lagstiftning liksom redan nu är fallet. Skulle man emellertid anse en i ett slag skeende sänkning till 23° C. eller nära nog den nuvarande gränsen mellan första och andra klassens

olja allt för vittgående, så kunde man inskränka sig till att stanna vid 26° C., vilket var den flampunkt, som i vårt land före uppträädandet av de över 40° flammmande oljorna stipulerades för allmänna leveranser av fotogen t. ex. till statens järnvägar.

I varje fall är en betydande sänkning av flampunktgränsen att anse såsom riskfri och i full konsekvens med det steg, som togs år 1885. Man bör härvid även besinna, att numera den stora allmänheten allt bättre lärt sig känna lys- och brännoljaernas egenskaper, så att den bättre förstår att handhava desamma, än vid deras första uppträädande, då vårdslöshet och olämpligt handhavande ledde till en överdriven uppskattning av risken, vilket även tog sig uttryck i den dåtida lagstiftningen.

Stockholm den 2 januari 1914.

John Landin.»

Till komplettering i vissa delar av den i motionen nr 254 lämnade historiken i frågan anser sig utskottet böra meddela följande.

Utskottet.

De i motionen omtalade »särskilde sakkunnige» blevo med stöd av därtill erhållet nådigt bemyndigande tillsatta av herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet och utgjordes av (numera avlidne) ingenjören professor A. W. Cronqvist och kanslisekreteraren P. Thyse-lius. Det av dem avgivna utlåtandet är daterat den 7 mars 1908 och innehåller, i vad angår bestämmandet av flammningspunkten, bl. a. följande uttalande:

»Den sänkning av gränsen mellan eldfarliga och icke eldfarliga vätskor, som genom kungörelsen den 27 mars 1885 kom till stånd, kan, att döma av den utredning, som föregick kungörelsens utfärdande (sid. 12 o. f.), icke sägas hava varit av något verkligt behov påkallad, utan föranleddes densamma uteslutande av önskan att få den Abelska provningsapparaten utan något dröjsmål här antagen. Denna apparat var då ej apterad för undersökning av vätskor med högre flammningstemperatur än + 40° C. Därigenom kommo alla flytande kolväten med flammningstemperatur mellan nämnda gradtal och 52 à 55° C (= 80° enligt den förut använda Hummelska provningsmetoden) att frigöras från tillämpningen av bestämmelserna i 1875 års förordning; och då till denna grupp hör ej allenast en del smörj- eller maskinolja och hartsolja, utan även — vilket dock, såsom professor Klason jämväl påvisat, synes hava förbisetts — åtminstone en av de vid berörda tidpunkt använda lysolja, astraloljan, fick 1885 års kungörelse en större räckvidd än som synes hava åsyftats. Under en tid bortåt efter förändringens genomförande var emellertid förbrukningen här i landet av lysolja med högre flammningstemperatur än + 40° C mycket obetydlig

mot vad den sedermera blev — den lär nu, efter vad från olika håll uppgivits, vida överstiga hälften av all hit importerad vara —, och detta i förening med den omständigheten, att dessa lysoljor — förr snart sagt utan undantag — av dem, som idkade handel med desamma, behandlades i fullständig överensstämmelse med författningens föreskrifter, torde utgöra förklaringen därtill, att frågan om en återgång till de före 1885 års kungörelse gällande bestämmelser icke förr än som skedde med allvar trängde sig fram.»

Detta de sakkunniges förslag har sedermera undergått en grundlig utredning. Yttranden däröver hava avgivits av Överståthållarämbetet och samtliga Konungens befallningshavande med bifogande tillika av yttranden från Stockholms handelskammare jämte fem andra handelskammare eller handels- och sjöfartsnämnder, fem handelsföreningar eller dylika organisationer, en del hantverks-, industri- eller tekniska föreningar, köpmannaföreningar, en handelsfirma, en apotekare, tjunguätta magistrater och en stadsstyrelse, sex hamndirektioner, brandstyrelserna i två städer, en stadsfiskal och sju kronofogdar. Vidare hava, till följd av särskilda nådiga remisser, yttranden avgivits av styrelsen för tekniska högskolan (med överlämnande av ett utlåtande från professor P. Klason), av medicinalstyrelsen (med bilaga från apotekarsocietetens direktion) samt av kontroll- och justeringsstyrelsen. Såsom ett totaluttryck av innehållet i denna utredning torde kunna sägas, att de bland de hörda, som utgöras av myndigheter och ämbetsverk m. m., icke haft något att i huvudsak erinra mot förslaget om flammingspunktens höjande, medan däremot allra största delen av de övriga, särskilt de som närmast äro att räkna till handelsvärden, ganska energiskt motsatt sig höjningen. Ett undantag härifrån utgöra några bolag och firmor, om vilka det — såsom av motionen nr 254 framgår — uppgivits, att de skulle vara beroende av Standard Oil-trusten. Hurusom denna av anförda orsaker ansett med sin fördel förenligt att yrka på bestämdet av en högre flammingspunkt än den nuvarande, är ävenledes antytt i samma motion.

Efter det motionen nr 254 vid 1914 års första riksdag väckts, har ett nytt och viktigt moment tillkommit i föreliggande fråga. Till de av statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet utsedde kommitterade för utredning av förekomsten inom landet av truster och karteller — den s. k. trustkommittén — har statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet överlämnat de sakkunniges ovan omförmälda förslag med den däröver föreliggande utredningen, varefter denna kom-

mitté till sistnämnda departementschef avgivit ett den 27 februari 1914 dagtecknat yttrande, som är belysande särskilt för den ekonomiska sidan av frågan. Detta trustkommitténs yttrande finnes vidfogat detta utskottsbetänkande såsom bilaga.

Såsom i motionen nr 254 angives, är det däri framställda yrkandet — detsamma som i nu föreliggande motion nr 30 — framkommet närmast med anledning av det utav kommerskollegium, i anledning av de sakkunniges förslag och den på grund härav förebrakta utredningen, till Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ny förordning angående eldfarliga oljor, speciellt sagda förslags § 1 (I kap.), som innehåller bestämmelser om vilka oljor inräknas under författningen. Nämnda § 1, som *i huvudsak* är byggd på de sakkunniges förslag till motsvarande §, är av följande lydelse:

»§ 1.

1. Till eldfarliga oljor räknas enligt denna författning:

- a) flytande kolväten (rå petroleum och produkter därav samt de genom destillation av skiffer, stenkol, brunkol, torv, ved, harts m. fl. ämnen beredda råoljor och renade oljor), vilka vid provning i Abel-Penskys apparat avgiva antändbar ånga vid + 55° C eller därunder;
- b) eter, ättiketer, kolloidium och kolsvavla samt
- c) sådana fernissor och lösningar, som innehålla flytande kolväten och vilka vid provning i Abel-Penskys apparat vid + 21° C eller därunder avgiva antändbar ånga.

2. Eldfarliga oljor indelas i två klasser. Till *första klass* eller *mycket eldfarliga* oljor räknas utan hänsyn till beskaffenheten i övrigt eller namnet de, vilka vid provning i Abel-Penskys apparat vid + 21° C eller därunder avgiva antändbar ånga. Övriga eldfarliga oljor hänföres till *andra klass* eller *mindre eldfarliga* oljor.

Mycket eldfarliga äro sålunda gasolja, bensin, petroleumeter, ligroin, rå petroleum (bergolja), rå skifferolja, rå träolja, eter, ättiketer, kolloidium, kolsvavla m. fl.

Mindre eldfarliga äro däremot alla lysoljor och vissa brännoljor, renad träolja, terpentinolja, gasberedningsolja m. fl.

3. Denna förordning äger icke tillämpning i fråga om vanlig sprit, sprithaltiga drycker, träsprit, aceton och andra sådana eldfarliga vätskor, vilka äro till alla delar blandbara med vatten.»

Såsom av det ovan anförda framgår, är det egentligen två intressen, som i förevarande fråga stå emot varandra. Det ena är det intresse, som framförts av brandförsäkringsbolagen (och som, såsom i motionen nr 254 angivits, av helt annat skäl biträts av en del utav Standard Oil beroende petroleumbolag o. d.), eller att gällande lagstiftning angående eldfarliga oljor bör givas sådant innehåll, att den lämnar ett så effektivt skydd som möjligt mot eldfara. Det andra intresset är den stora oljeförbrukande allmänhetens intresse att i samma lagstiftning icke inläggas alltför många och betungande restriktioner, som kunna vara ägnade att oskäligt fördyra varan i fråga. Övriga intressen, som här kunna spela in, anser utskottet vara av jämförelsevis föga betydelse, då det gäller att bedöma den föreliggande motionen, varför utskottet ansett sig kunna i det efterföljande förbigå dem.

Vad då först beträffar den eldfara, som är förenad med hanterande av eldfarliga oljor, dessas förvarande i förråd eller upplag m. m., så föreligga i detta avseende i motionen (nr 254) några kortfattade, perioden 1876—1906 berörande statistiska uppgifter, hämtade ur de båda sakkunniges eget utlåtande (se sid. 3 här ovan). Det framgår härav, hurusom en väsentlig del av de angivna — för övrigt relativt taget rätt få — eldsolyckorna, av vilka ingen förekommit i *lysoljelager*, förorsakats av första klass oljor, oljor således med en flammingspunkt redan vid + 22° C och alltså icke berörda av nu föreliggande motion. »Olyckor», anföres det i motionen ur de sakkunniges utlåtande, »som vållats av eldfarliga oljor vid dess användning i det dagliga livet och som äro av den art, att de kunna nås av lagstiftningen, uppgå till ett antal av 177, vilken siffra likväl jämväl omfattar av 1:sta klassens oljor framkallade eldsolyckor.» Utskottet måste ock för sin del anse den åberopade eldfaran åtskilligt överdriven; åtminstone har den hittills vunna erfarenheten icke ådagalagt behovet för dennas skull av någon skärpning. Tvärtom vill det förefalla, som, med allmänhetens alltmer vunna insikt om nödvändigheten av att varsamt umgås med eldfarliga oljor, eldfaran skulle vara väsentligen minskad. Till detta resultat torde ock brandförsäkringsbolagens ovananförda praxis åtskilligt hava bidragit, eller att dessa vid brandförsäkrings beviljande föreskriva såsom villkor, att alla från mineralriket härstammande lys- och motoroljor skola räknas såsom eldfarliga. Denna praxis är ju för övrigt från ifrågavarande bolags synpunkt helt förklarlig, då ju givetvis en viss eldfara, utöver den vanliga, måste anses vara förenad med under nu gällande förordning ej fallande oljor, om ock denna risk ej är av den betydelse, att för dess skull skärpta lagbestämmelser behöva till-

gripas. Grunden åter till att vissa petroleumbolag gjort gemensam sak med dessa bolag torde, såsom i motionen (nr 254) uppgives, vara av ekonomisk art, varom något mera i det efterföljande.

Utskottet håller således före, att den hittills gångna erfarenheten icke alls ådagalagt behovet, ur eldfarlighetens synpunkt sett, av en förhöjning av den nu bestämda s. k. övre eldfarlighetsgränsen, d. v. s. flammingspunktens höjande över nu stadgade + 40° C.

Vidkommande det andra huvudintresset i denna fråga, allmänhetens intresse av att priset å de nu i stor utsträckning använda lys- (och även motor-)oljorna icke oskäligt drives i höjden, så representeras detta intresse i första hand av de svenska oljeförsäljarna. I motionen ådagalägges, på ett såsom utskottet anser övertygande sätt, att flammingspunktens höjande till föreslagna + 55° C skulle nödvändiggöra, förutom en del ökad omgång och besvär, vilka alltid draga med sig någon kostnad, en mängd nya och dyrbara anordningar för lagring och förvaring m. m. av sådana oljor, vilka nu ej falla under gällande förordnings bestämmelser, nämligen huvudparten av de nu använda lysoljorna. Försäljarna av dylika oljor bleve då nödgade att lägga kostnaderna för dessa anordningar på avnämarna, vilka således i sista hand finge känning av den inträdda skärpningen. Att Standard Oil Co med därunder sorterande svenska oljeintressenter ivrigt påyrka flammingspunktens höjande, kan anses bero därpå, att — såsom i motionen angives och varom utskottet för övrigt sökt på annat sätt förvissa sig — denna mäktiga och rika sammanslutning redan på förhand och med tanke på en blivande skärpning av de i Sverige gällande bestämmelserna vidtagit de av en dylik skärpning erforderliga nya anordningarna beträffande uppslagsplatser, förråd o. d., så att den genast de nya bestämmelserna träda i kraft står fullt färdig och rustad i kampen mot de andra, mindre väl situerade och för övrigt fåtaliga konkurrenterna. Ett bifall till förslaget om flammingspunktens höjande skulle således giva den stora Standard Oil-trusten ett starkt försprång och givetvis medföra, att denna, som redan nu levererar säkerligen över tre fjärdedelar av hela den i Sverige konsumerade kvantiteten lysoljor, inom kort bleve på området i fråga allenarådande här i landet. Vad detta skulle, sedan sålunda den prismodererande konkurrensen utdrivits, betyda för de svenska utminuterarna av oljor — och därmed naturligtvis, i sista hand, den oljekonsumerande allmänheten — är ju ej svårt att inse och bestyrkes för övrigt i sin mån av denna sammanslutnings hänsynslösa uppträdande vid föregående tillfällen. Motionen erinrar i detta hänseende om trustens allmänt kända tillvägagångssätt mot Sveriges minuthandlare för några år sedan.

Vad utskottet här ovan anfört i fråga om allmänhetens intresse av att oljeprisen icke oskäligt drivas i höjden och om de ekonomiska faktorer, som hota tillintetgöra detta intresse, har än ytterligare utvecklats i trustkommitténs här ovan omnämnda yttrande, vilket utmynnar i ett avstyrkande av förslaget om flammingspunktens höjande och till vilket utskottet i övrigt får hänvisa såsom stödjande utskottets i frågan intagna ståndpunkt.

Då, på grund av det ovan anförda, en höjning av flammingspunkten endast i oväsentlig mån måste anses minska eldfarligheten, men i stället med all säkerhet förorsaka ett stegrat pris på så viktiga förbrukningsartiklar som lys- och motoroljor, måste utskottet för sin del i allo biträda de invändningar, som framförts mot en dylik höjning.

Motionen stannar emellertid ej därvid, utan innehåller ett positivt yrkande, gående ut på flammingspunktens *sänkande* till $+ 26^{\circ} \text{C}$, varmed väl i så fall skulle följa, att lagstiftningen därefter skulle känna endast *ett* slag av eldfarliga oljor. I själva verket synes denna tanke ej så omöjlig att genomföra. De i utlandet gällande förordningarna innehålla visserligen merendels bestämmelser om en med vår lagstiftning jämförbar eller än högre flammingspunkt och om en åtskillnad av eldfarliga oljor i två eller flera klasser. Men åtminstone i ett land och därtill väl ett av världens mest oljeförbrukande land, England, vars innevånare dessutom ju äro allmänt kända för sin »praktiskhet», går lagstiftningen i rakt motsatt riktning. Där gällande förordning — Petroleumakten av 1871—1879 — innehåller bestämmelser om en så låg flammingspunkt som $+ 23^{\circ} \text{C}$ och känner i följd härav intet behov att fördela eldfarliga oljor i två klasser, med strängare resp., mindre stränga bestämmelser. Då detta land i nu över 40 års tid haft en oljelagstiftning med sådant innehåll, synes detta utgöra ett gott vittnesbörd för att densamma åtminstone icke medfört några svårare olägenheter, utan tvärtom förmodligen ansetts fullt lämplig och tillräcklig för den engelska oljehandelns behov. I de sakkunniges utlåtande föreligger visserligen en uppgift därom, att i England krafter varit i rörelse för att få där gällande oljelagstiftning ändrad, i det att en kommission för revision av 1871—1879 års petroleumakt för engelska parlamentet år 1891 framlagt ett betänkande, som går ut på betydliga skärpningar av denna akt. Samtidigt tillägga dock de sakkunnige, att detta förslag icke läser hava förekommit till slutlig behandling i parlamentet. Till detta, som skrevs år 1908, kan tilläggas, att 1871—1879 års petroleumakt, enligt vad utskottet funnit, fortfarande är i gällande kraft. Att sålunda den föreslagna skärpningen icke kunnat bringas till genomförande, synes utgöra

ett ytterligare bevis för att de i akten meddelade bestämmelserna visat sig fullt tillräckliga och effektiva för detta lands oerhörda oljehandel. Praktiska skäl synas sålunda föreligga för den åsikten, att ett lands bestämmelser angående eldfarliga oljor icke behöva, ur eldfarans synpunkt sett, vara så långt gående, som de svenska onekligen äro.

Till detta, att någon *risk* ej synes föreligga för flampunktens nedsättande med åtskilliga grader, till närheten av det engelska gradtalet, synes även kunna läggas en rent *positiv* fördel. Utskottet vill i detta hänseende här citera några i trustkommitténs meranämnda yttrande förekommande ord: »Kommitterade — — — vilja för sin del även påpeka, att man genom en sänkning av flampunkten till sådant gradtal, att därigenom vissa oljor, såsom de rumäniska och galiziska, vilka nu falla under eldfarlighetsgränsen, i stället komme över densamma, öppnade möjlighet för producenterna av dessa oljor att med större lätthet än hittills uppträda såsom konkurrenter på marknaden. Härigenom hade man skapat ytterligare en utväg till begränsning av den maktställning inom vårt lands oljemarknad, som det amerikanska företaget» (Standard Oil Co) »till konsumenternas skada intager». Det förefaller nu till en början egendomligt, att, såsom i kommerskollegii utlåtande anförts (se sid. 5 här ovan), österrikiska och rumäniska affärskretsar skulle ha förespeglat samma resultat, därest en *höjning* av flammingspunkten genomfördes. Vid ett närmare eftersinnande måste man emellertid finna, hurusom för dessa affärskretsar huvudsaken är, att av dem levererade oljor bliva i lagstiftningshänseende *likställda* och därigenom även konkurrensdugliga med den amerikanska varan, sak samma, om denna likställighet vinnes genom en höjning eller genom en sänkning av flammingspunkten. Att de då yrkat på dennas höjande, finner ju sin naturliga förklaringsgrund däri, att de första strävandena om ändring i författningen gingo just i denna rikning. Klart är emellertid, att dessa österrikiska och rumäniska oljeleverantörer skulle vara mera betjänta med en sänkning av flammingspunkten, varigenom de undginge nödvändigheten att, såsom Standard Oil Co i konkurrenssyfte redan gjort, vidtaga en mängd dyrbara, av en skärpning betingade anordningar, varom ovan talats. Av dessa nu anförda skäl anser sig utskottet hava fullt skäl dela den av trustkommittén uttalade uppfattningen, att en sänkning av flammingspunkten skulle för producenter av österrikiska och rumäniska oljor öppna möjlighet till konkurrens här i landet med Standard Oil Cis firmor. Och att detta skulle vara en icke oviktig faktor för hållande av oljeprisen på en skälig nivå, måste ju erkännas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet härmed hemställa,

att andra kammaren, med anledning av herr Röings förevarande motion, nr 30, måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, ej mindre att Kungl. Maj:t vid utfärdaude av ny förordning angående eldfarliga oljor icke måtte höja den i nuvarande förordning bestämda flammingspunkten + 40° C, än även att Kungl. Maj:t därvid ville taga under övervägande, huruvida icke flammingspunkten lämpligen kunde nedsättas, exempelvis till + 26° C.

Stockholm den 7 juli 1914.

På utskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar von Sneidern, Eklund, Eurén, Hagman, Olson i Torsby, Skareen, Svensson i Betingetorp, Wedin, Widlund och Wikström.

Bilaga.

»Stockholm den 27 februari 1914.

Till herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet.

Till de av statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet utsedda kommitterade för utredning av förekomsten inom landet av truster och karteller m. m. har herr statsrådet överlämnat ett inom kungl. civildepartementet av särskilt tillkallade sakkunniga den 7 mars 1908 avgivet förslag till förordning angående eldfarliga vätskor jämte över förslaget avgivna utlåtanden samt andra förslaget berörande handlingar.

Vid granskning av nämnda förslag, enligt vilket nu gällande omfattning av begreppet eldfarliga oljor skulle utsträckas jämväl till dem, vilkas flampunkt ligger mellan + 40° och + 55° C enligt Abel-Penskys prov, hava kommitterade uppehållit sig allenast vid frågan, huruvida förslagens genomförande kan tänkas komma att utöva sådant inflytande på handeln inom Sverige med de av förslaget berörda oljor, att möjligheterna till fri konkurrens mellan olika producenter på området minskas eller ökas.

Det bör då till en början framhållas, att såväl den för belysning som den för motordrift avsedda oljan numera vunnit den spridning i den allmänna konsumtionen, att den med fog kan betecknas såsom en nödvändighetsvara. En närliggande följd härav måste vara, att alla åtgärder, vilka i ett eller annat avseende försvåra denna varas åtkomst, förvaring eller tillhandahållande eller som kunna tänkas komma att påverka prisbildningen i en för den konsumerande allmänheten ogynnsam riktning, måste vidtagas med stor försiktighet och genomföras endast om särskilt vägande skäl därför föreligga.

Det är allmänt känt, att det amerikanska Standard Oil Co. och de med detta samarbetande företag, representerande en av världens största och starkaste monopolistiska sammanslutningar, intaga en mycket dominerande ställning på petroleummarknaden i flertalet europeiska länder, däribland även vårt eget. Vid ett tidigare tillfälle, då vissa av Sveriges minuthandlares riksförbund till kungl. finansdepartementet ingivna handlingar rörande den svenska minuthandelns mellanhavanden med Standard Oil Co. remitterats till kommitterade för yttranden avgivande, hava kommitterade i skrivelse till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet den 31 augusti 1912 påpekat, att det amerikanska företagets svenska representanter genom stränga kontrakt, gällande för tre år eller intill den 30 juni 1915, förbundit sina avnämare i vårt land att under kontraktstiden upphandla allt sitt behov av petroleum från Standard Oil Co. Det berättigade i varje strävande att söka motarbeta eller uppväga det monopol på marknaden, som ett dylikt företag lyckats bereda sig och ett sådant monopols faror för handel och konsumtion av en viktig massartikel, torde väl knappast kunna bestridas. Som bekant behandla statsmakterna i Tyskland, där Standard Oil och dess intressegrupp nått en ställning av samma styrka som på vår marknad, för närvarande ett av regeringen väckt förslag, enligt vilket frågan skulle lösas genom en anordning, där den uteslutande rätten att inom riket driva handel med petroleum överlämnades åt ett av staten koncessionerat bolag, i vilket staten inträdde som delägare och vinstintressent. Kommitterade följa med uppmärksamhet detta ärendes utveckling i den tyska riksdagen, men äro på frågans nuvarande ståndpunkt ej i tillfälle uttala sig om, huruvida en anordning av samma eller liknande art lämpligen bör ifrågakomma även för vårt land.

Det till kommitterade överlämnade författningsförslaget synes väsentligen vara byggt på den uppfattningen, att nu gällande föreskrifter angående eldfarliga oljors förvaring m. m. ej äro tillräckligt tryggande ur eldsäkerhetssynpunkt. Förslaget utsträcker därför också begreppet eldfarliga oljor i syfte att under en blivande lagstiftning kunna inbegripa bland annat även den utanför nu gällande bestämmelser fallande bättre lysoljan, vilken enligt uppgift täcker en högst avsevärd del av den nuvarande svenska lysoljekonsumtionen. Kommitterade vilja, såsom redan antytts, icke ingå på frågan om lagförslagets berättigande ur säkerhetssynpunkt. Helt visst förtjänar denna synpunkt stort beaktande, ehuru därvid även torde böra uppmärksammas, dels att, såvitt känt är, någon större eldsolycka under nu gällande bestämmelsers tillämpningstid hittills icke inträffat på grund av eller i samband med handhavandet eller tillvaron av fotogenupplag, dels även — och denna omständighet är sannolikt ett viktigt skäl till nu anförda förhållande — att allmänheten numera nått en betydande erfarenhet rörande den vid handskande med eldfarliga oljor nödvändiga försiktighet och omtanke samt också bringar denna erfarenhet i daglig tillämpning.

Sett ur den synpunkt som ensam varit för kommitterade bestämmande, nämligen spörsmålet om de ifrågasatta föreskrifternas inverkan på den svenska

oljemarknadens prisbildning, förefaller förslaget icke vara lyckligt. Det är nämligen mycket möjligt, att den föreslagna höjningen av flampunkten utöver nu gällande gräns av 40° C kan medföra den verkan, att den redan utomordentligt starka ställning, som på den svenska marknaden intages av Standard Oil Co., ytterligare stärkes. En sådan utvidgning av de såsom eldfarliga betecknade oljornas begrepp synes nämligen tvinga samtliga oljeimportörer att för alla sina varors lagring och distribution vidtaga vissa, ofta dyrbara anordningar, vilka Standard Oil:s svenska representanter redan under nuvarande förhållanden funnit med sin fördel förenligt att utföra, men som för andra importörer, vilka hittills kunnat tillfredsställande handhava sin verksamhet, i vad den gällt oljor med högre flampunkt än 40° C, utan dylika anordningar, skulle innebära nya uppoffringar av kapital, vilka de antingen icke vore i stånd eller icke villiga att ikläda sig eller ock visserligen kunde och ville bära, men då med risk att nödgas öka sina varors pris. Den ifrågasatta höjningen av flampunkten skulle således kunna leda till, att andra importörer än Standard Oil:s härvarande representanter upphörde med sin verksamhet och all prisreglerande konkurrens sålunda bleve utesluten eller ock att prisen från de med Standard Oil konkurrerande företagens sida måste höjas på grund av ökade driftkostnader och dessa företags ställning på marknaden sålunda bleve försvagad. Det är uppenbart, att under sådana förhållanden den föreslagna höjningen av flampunkten måste för att likväl genomföras fylla andra krav, mera vägande och för det allmänna av väsentligt större betydelse än det jämväl starka statsintresset, att den konsumerande allmänheten alltjämt må kunna tillhandla sig en viktig förnödenhet till skäligt pris.

I detta sammanhang förtjänar även erinras om, att av enskilda motionärer vid innevarande riksdag väckts förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om flampunktens sänkande till 26° C. Motionärerna framhålla nämligen, efter en längre utredning, önskvärdheten av att lagstiftningen angående eldfarliga oljor måtte, mer än som skett i hittills framkomna förslag, taga hänsyn till de viktigaste i samfärdseln förekommande oljornas egenskap som nödvändighetsvara samt endast i den mån sådant vore för den allmänna säkerheten *verkligen* av behovet påkallat lägga restriktioner på handeln därmed och förbrukningen därav, samt uttala med anledning härav den uppfattning, att lagstiftningen i sådant avseende borde i stället för att stadga ett höjande av flampunkten taga i övervägande möjligheterna för ett sänkande av densamma.

Kommitterade, vilka, såsom redan anförts, icke kunna förorda en lagstiftning av det överlämnade förslagets innebörd i fråga om flampunktens höjd, vilja för sin del även påpeka, att man genom en sänkning av flampunkten till sådant gradtal, att därigenom vissa oljor, såsom de rumäniska och galiziska, vilka nu falla under eldfarlighetsgränsen, i stället komme över densamma, öppnade möjlighet för producenterna av dessa oljor att med större lätthet än hittills uppträda såsom konkurrenser på marknaden. Härigenom hade man skapat ytterligare en utväg till begränsning av den maktställning inom vårt lands oljemarknad, som det amerikanska företaget till konsumenternas skada intager.

De överlämnade handlingarna återgå härmed.

På kommitterades vägnar:

GUST. LAGERBRING.

M. Marcus.»